

บทที่ 6

การดื่มสุรามีความหมาย

ในบทที่ว่าด้วยสุราในประเทศไทย ผู้เขียนได้ทำความเข้าใจจากฐานทางวัฒนธรรมที่มีการดื่มสุราอย่างหลากหลายและแปรเปลี่ยนความหมายไปตามยุคสมัย และเนื่องจากผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังของคลินิกกรุงเทพมีประสบการณ์ชีวิตร่วมกันภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพตัวแทนของสุราเหล่านั้นด้วย พวกเขาจึงมีรูปแบบการดื่มสุราที่คล้ายคลึงกันกับที่ได้กล่าวมา โดยในบทนี้จะชี้ให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังที่คลินิกกรุงเทพ ซึ่งมีการดื่มสุราเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันของพวกเขา เช่น การดื่มเพื่อการสังสรรค์และการพักผ่อนในกลุ่มบุรุษเพศ การดื่มเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ทางสังคม และนอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่ว่า สุราเป็นยาบำรุงร่างกายอีกด้วย ขณะเดียวกันการดื่มสุราก็เข้าไปอยู่ในวาระพิเศษต่างๆ ของชีวิตผู้ป่วยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น การดื่มสุราในงานวันเกิด ในงานศพ และงานเทศกาลเฉลิมฉลองตลอดปี ฯลฯ

ความหมายของการดื่มสุราที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนี้ทำให้เราเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมของสังคมใหญ่ที่ได้กล่าวไปในบทที่แล้ว มีส่วนสัมพันธ์กับการดื่มสุราของผู้ป่วยพิษสุราที่อยู่ในชุมชนด้วย ร้านสุราชุมชนจึงเป็นจุดเชื่อมต่อของการแพร่กระจายสุราจำนวนมากจากกลุ่มผู้ผลิตรายใหญ่ที่ร่วมมือกับรัฐ ซึ่งจะได้อ้างถึงในรายละเอียด

การดื่มเพื่อการสังสรรค์และการพักผ่อนในกลุ่มบุรุษเพศ

เป็นที่น่าสังเกตว่า สัดส่วนของผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังเพศชายมีจำนวนมากกว่าเพศหญิง การดื่มสุราที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จึงเกิดขึ้นในพื้นที่และอาณาบริเวณที่เพศชายเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ภายใต้ความกดดันจากการทำงานประจำที่น่าเบื่อหน่ายไร้สีสันในชีวิตประจำวัน เช่น กลุ่มข้าราชการชั้นประทวนจะต้องทำงานตามคำสั่งเจ้านาย บางคนต้องออกไปอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทำงานซ้ำเดิมทุกวัน หรือต้องเสี่ยงอันตราย การดื่มสุราหลังเลิกงานและในเวลาพักผ่อนเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างสีสันความบันเทิงให้กับชีวิตในแต่ละวันมากยิ่งขึ้น ดังเรื่องราวของครูต๋อย วิทยา และวีรวัฒน์

เรื่องราวของครูต๋อย ชายโสดวัย 51 ปี เกิดที่จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันเขาสอนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในราชบุรี ครูต๋อยเล่าว่า หลังจบการศึกษาจากวิทยาลัยครู

นครปฐมก็ได้บรรจุเป็นข้าราชการครูที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดสระแก้ว หากย้อนไปเมื่อ 20 กว่าปีก่อน โรงเรียนนี้มีนักเรียน 100 กว่าคนและมีครูเพียง 3 คน ชีวิตความเป็นอยู่ในแต่ละวันของครูต๋อยจึงไม่มีอะไรน่าตื่นเต้น นอกจากเรื่องที่เขาต้องรับผิดชอบการสอนนักเรียนทุกระดับชั้นและทุกวิชาจนเวียนเป็นกิจวัตร เมื่อกลับมาถึงบ้านพักครูต๋อยและเพื่อนครูผู้ชายอีก 2 คนมักใช้เวลาว่างไปกับการดื่มและนั่งพูดคุยสิ่งต่างๆ เป็นเวลานาน และบางครั้งครูต๋อยก็ออกไปสังสรรค์กับชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง

ผมอยู่ที่สระแก้วยังไม่ได้แต่งงาน ก็กินเหล้ากันกับเพื่อนครูตามประสาผู้ชาย เย็นๆ ไม่มีอะไรทำ ไม่มีทีวีให้ดูเหมือนสมัยนี้ อยู่ตามป่าเขาก็ไม่ได้มีทีวีดู กินเหล้ามันก็เพลินดีนะ หรือถ้าวันไหนไม่ได้กินกับเพื่อนครู ผมก็ออกไปหาเหล้ากินนอกบ้าน เป็นครูสมัยก่อนไม่เหมือนสมัยนี้นะครับ ครูก็เหมือนเทวดา เข้าได้ทุกบ้าน ชาวบ้านก็ต้อนรับดี ทางโน้นเขาทำเหล้าป่าไว้กินกันเอง เข้าบ้านไหนก็ได้กินเหล้า บางทีเข้าบ้านโน้น ออกบ้านนี้ ไม่มีเงินก็กินเหล้าได้... จนทุกวันนี้ผมย้ายมาอยู่ราชบุรีก็ยังดื่มสนุกๆ กับเพื่อนครูอยู่ คุยเรื่องโน้นเรื่องนี้ ถึงไม่ได้เหมือนกับสมัยก่อนที่ครูกินเหล้าได้ทุกบ้าน แต่ไม่ได้กินมันเหงาเหมือนกัน (ครูต๋อย สัมภาษณ์เดือนกรกฎาคม 2552)

เช่นเดียวกับวิทยา ซึ่งปัจจุบันอายุ 45 ปี เกิดที่จังหวัดอำนาจเจริญ หลังจากเรียนจบชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่วิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานี ก็เข้ารับราชการเป็นทหารช่างที่กรมยุทธโยธาทหารบกและแต่งงานมีครอบครัวอยู่ที่จังหวัดราชบุรี งานช่างของวิทยาทำให้ต้องเดินทางค้างแรมในต่างจังหวัดเป็นระยะเวลานาน การทำงานในที่ห่างไกลทำให้สุรามีส่วนในการสร้างสีสันให้กับชีวิตได้เป็นอย่างดี

...ผมไปก่อสร้างทั่วไปหมด แล้วแต่นายจะสั่งให้ไปทำอะไร บางทีไปโน่นปัตตานียะลา ทำถนนหนทาง ทำสะพาน ส่วนใหญ่ไปที่พลเรือนเขาไม่กล้าไปกัน อย่างเขาเผาโรงเรียนกัน เราไปสร้างก็ต้องมีชุดสำรองป้องกัน ระเบิดพร้อมไฟรอบนอก เราก็ทำงานไป นี่เพิ่งกลับมาไปนครนายกไปทำเขื่อนกัน แด่ร้อนๆ ก็ต้องทนบางทีจะเป็นลมเอา ไปที่ก็หลายวัน เจอหน้าครอบครัวเดือนหนึ่งไม่ถึง 10 วันเลยครับ เข้าบ้านได้แป๊บเดียวนายมาเรียกก็ต้องไปอีกแล้ว เลิกงาน ก็เข้าซุ่มกันมีแต่ผู้ชายทั้งนั้น ไม่มีอะไรทำก็ต้องกินเหล้ากันไป ล้อมวงคุยกันเพลินๆ ไป นายเขาก็เข้าใจนะ เวลานอก

เขาไม่ยุ่งอยู่แล้ว ในเวลาเราก็ทำงานเต็มที่เหมือนกัน (สำราญ สัมภาษณ์เดือน มิถุนายน 2552)

ขณะที่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้อย่าง วีรวัฒน์วัย 44 ปี พ่อแม่ของเขาทำนาและทำไร่มันสำปะหลังที่ จ.ราชบุรี เมื่อจบชั้น ม. 6 วีรวัฒน์เข้าสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการของกรมป่าไม้ ที่ อ.สวนผึ้ง งานในป่าที่เงียบเหงาก็มีสีสันมากยิ่งขึ้น เมื่อเขาได้มาร่วมงานและพบปะติดตัวไปในขณะลาดตระเวน

ตอนเข้าทำงานป่าไม้ อยู่ในป่า มันเหงา เห็นพวกเขากินแล้วเขาชวนก็ตามเขา ที่นี้ก็เลยติดตาม 10 กว่าปี มีงานก็กินทั้งวัน ถ้าเกิดไม่เมาก็นั่งกินอยู่อย่างนั้น เวลาออกตรวจตามป่ามันมีคนมันล่าสัตว์ตัดไม้ ก่อนทำงานผมซื้อธมมอเตอรืไซค์ไปซื้อในหมู่บ้านก่อนเข้างาน ซื้อเอาไว้ก่อนเพราะที่ทำงานผมอยู่ในป่าเลยครับ พรรคพวกเราก็กินเหล้าในนั้นเลย เพื่อนบางคนก็ไม่กิน แต่ส่วนใหญ่จะกิน เลิกงานหรือไม่มีงานอะไรจะมากินรวมกัน กินกันอย่างพวกนั้น ปลากระป๋องอะไรพวกนี้เขาก็เอามาแกล้มกินกันได้ บางทีต้นเดือนมีเงินน้อยก็กินเหล้าสี่ พอปลายเดือนไม่มีก็เหล้าขาว (วีรวัฒน์ สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

นอกเหนือไปจากกลุ่มข้าราชการที่กล่าวมาแล้วในกลุ่มคนงานรับจ้าง การดื่มเป็นการพักผ่อนอีกช่องทางหนึ่งหลังจากการทำงานหนัก พวกเขาเห็นว่าการดื่มก่อนการกินข้าวทำให้อาหารในมือนั้นอร่อยขึ้น ทำให้เกิดความผ่อนคลายความอ่อนล้าจากการทำงานหนักได้ อีกทั้งยังเชื่อว่าการดื่มทำให้อ่อนหลับสบาย ในขณะที่บางคนได้รับอนุญาตให้ดื่มในงานซึ่งเป็นงานที่ไม่ต้องสัมพันธ์อยู่กับคนอื่นมากนัก เช่น การทำงานในครัว งานปูกระเบื้อง ซึ่งทำให้งานที่พวกเขาทำผลิตผลขึ้นด้วย อย่างเรื่องราวของฉัตรชัย เกษตรกรรับจ้างเลี้ยงไก่วัย 43 ปี เมื่อว่างเว้นจากการเลี้ยงไก่ ฉัตรชัยก็จะออกไปรับจ้างปอกมะพร้าวหารายได้อีกทางหนึ่ง แต่เมื่อร่างกายอ่อนล้าเพราะพักผ่อนน้อย การดื่มก็ทำให้เขารู้สึกสดชื่นขึ้นและมีกำลังทำงานต่อได้ แต่เมื่อเกิดโรคระบาดไก่ ฉัตรชัยถูกเลิกจ้าง เขาออกมารับจ้างเป็นลูกน้องร้านโต๊ะจีน เป็นผู้ช่วยพ่อครัว งานในครัวไม่จำเป็นต้องไปปฏิสัมพันธ์กับแขกเพราะจะมีพนักงานชุดที่ยกอาหารออกจากครัวอีกชุดหนึ่งเขาและพ่อครัวคนอื่นๆ จึงได้รับอนุญาตให้ดื่มสุราในระหว่างการทำงานได้ เพื่อเพิ่มบรรยากาศการทำงานให้ผลิตผลยิ่งขึ้นขณะที่ต้องอดหลับอดนอนในช่วงที่มีงานชุก

ตีสี่ต้องตื่นมาให้อาหารไก่ เสร็จก็รีบไปรับจ้างปอกมะพร้าว เย็นกลับมาเลี้ยงไก่ หิวน้ำ ให้ไก่อีกทีตอนเที่ยงคืน กว่าจะได้นอน วนอยู่อย่างนี้ มันเหนื่อยไม่ไหว นานๆ เข้า เรี่ยวแรงตก เพื่อนที่ปอกมะพร้าวด้วยกันแนะนำว่า เหล้าเฝือกทะลักเข้าไป ช่วยได้ กิน เข้าไปก็เหมือนเลือดสูบฉีดดี มีกำลังทำงานต่อ...พอมีโรคระบาดไก่ ก็เลยไม่ได้รับจ้าง เลี้ยง ไปเป็นลูกน้องโต๊ะจีนทั่วประเทศเลย บางทีไปไกลๆ กินนอนกันง่ายๆ บนรถบ้าง ใต้รถบ้าง ในห้องเรียนก็มี ช่วงงานชุกไม่ได้นอนกัน 3 วัน 3 คืน ผมงกับเพื่อนที่ทำด้วยกันได้เหล้าเถาแสบ้าง ซื้อมันเองบ้าง ก็กินกันไป คุยเล่นเฮฮากันไป ทำงานกันไป มันก็เพลินทำให้เราไม่ค่อยเหนื่อยเท่าไร (ฉัตรชัย สัมภาษณ์เดือนมีนาคม 2552)

เรื่องราวของฉัตรชัย ดังที่กล่าวมาไม่ต่างจากแรงงานในโรงฆ่าสัตว์อย่าง สุรินทร์ ชายวัย 51 ปี พ่อแม่ของเขาทำนา เมื่อเขาโตขึ้นได้ไปรับจ้างทำงานในโรงงานทอผ้า หลังจากที่เขาแต่งงานอายุได้ 23 ปี เขาแยกครอบครัวและไปเป็นแรงงานรับจ้างในโรงฆ่าสัตว์ เขาและเพื่อนๆ ใช้เวลาหลังเลิกงานนั่งลงพักผ่อน กินเหล้า พูดคุยเรื่องต่างๆ และแยกย้ายกันกลับบ้าน

อยู่โรงฆ่าสัตว์มาตั้งแต่หนุ่ม เข้ามาก็ออกไปจับหมูประมาณตี 5 เตรียมไว้ฆ่า ไปทำงานใหม่ๆ ก็รู้สึกว่ามันสกปรกนะ กลับไปบ้านเนื้อตัวเสื้อผ้ามีแต่กลิ่นขี้หมูเหม็นเลย ชักไม่ค่อยออก ที่เล่าเปื่อยๆ และๆ เลอะเทอะไปหมด แต่มันนานๆ ไปก็ชินเอง จับหมู เสร็จกลับบ้านไปอาบน้ำ แล้วออกไปฆ่าตอนเย็น ทำทุกอย่างซูดซน ซ้ำแหละ ผ้าซีก เลิกงาน 3-4 ทุ่ม มองหน้าก็รู้กันแล้ว อาบน้ำเสร็จ มาตั้งวงนั่งอย่างหมูแกล้มเหล้าซาวกันไป คุยเรื่องงานบ้างเรื่องเพื่อนบ้างพักผ่อน กินเสร็จก็แยกย้ายกันกลับ เข้าต้องไปจับหมู เป็นอย่างนี้ตลอด 20 กว่าปี (สุรินทร์ สัมภาษณ์เดือนมีนาคม 2552)

เรื่องราวของภาคภูมิวัย 38 ปี เกิดที่อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พ่อแม่ของเขาแยกทางกัน แม่ออกไปทำงานเป็นแม่บ้านให้นายฝรั่ง ยายจึงเลี้ยงดูเขามาตั้งแต่เล็ก เมื่อไม่อาจเรียนจบปริญญาตรีอย่างที่ตั้งใจไว้ เขาจึงตัดสินใจมาเลี้ยงปลา ระหว่างนั้นเขาได้ออกไปรับจ้างลากกุ้งลากปลาด้วย หลังจากที่ย่อหน้ามาทั้งคืนเขาก็ดื่มสุราเพื่อให้กินข้าวอร่อยและนอนหลับสบายขึ้น จากนั้นภาคภูมิแต่งงานเมื่ออายุได้ 25 ปี เขาได้ออกไปช่วยเพื่อนรับเหมาตกแต่งภายใน หน้าที่ของเขา คือช่วยเพื่อนออกความคิดในเรื่องการตกแต่ง และงานที่เขาถนัดที่สุดคือ ปูกระเบื้อง

หินแกรนิต และหินอ่อน ในระหว่างการทำงานร่วมกันจะมีการอนุญาตให้ดื่มสุราได้ เพื่อการผ่อนคลายและสร้างความเพลิดเพลิน เนื่องจากเป็นงานที่ทำในหมู่เพื่อนกฎระเบียบในการทำงานจึงไม่เคร่งครัดนัก

ผมไปรับจ้างลากปลาตั้งแต่ 3 ทุ่ม ถึงตี 5 แล้วลากกุ้งต่อจนถึง 10 โมงเช้า อยู่ในน้ำวันหนึ่งหลายชั่วโมง ยิ่งหน้าหนาวนะ ไม่อยากถูกน้ำเลย มันหนาวจับใจ ไหวไม่ไหวก็ต้องทนเอา มันทำให้เราเครียด พอเรากลับมาอาบน้ำอาบท่า ได้เหล้าแล้วก็กินข้าวอร่อย พอให้หายเหนื่อย พักผ่อนสมองไป ถึงจะนอนหลับสบาย

มาหนักจริง ๆ ก็ตอนที่ทำงานตกแต่งภายในกินกันทั้งวันเลย กินเหล้าขาวด้วยครับ แล้วเพื่อนอีกคนหนึ่ง ชานันกินทั้งวันเหมือนกัน ก็เลยตามกันไปเลย เข้ามาก็เป็กหนึ่งแล้ว ไหม ๆ ก็กินที่ร้านเมียเพื่อนชายของไง ไปถึงก็ไปรวมกันที่ร้านก่อน แล้วค่อยออกไปหน้างาน แล้วก็เริ่มเป็กกันตั้งแต่นั้นมา พอถึงเวลางานก็ให้เพื่อนออกไปซื้อ อยู่กัน 3 คนวันหนึ่งเหล้าขาวก็ตกประมาณ 2-3 ขวด แล้วตอนเย็นอีกต่างหาก อยู่หน้างานบางที่เดือนหนึ่งจะได้กลับสักที อยู่อย่างนั้นก็มีแต่ผู้ชาย มันก็เลียงไม่ได้ ก็ต้องมีกินกันบ้าง กินไปทำไป งานมันอิสระครับ ไม่มีเจ้านาย ไม่มีลูกน้องอยู่กันแบบเพื่อน (ภาคภูมิ สัมภาษณ์เดือนมีนาคม 2552)

เราจะเห็นว่าในวงสุราเป็นอาณาบริเวณของเพศชายที่ดื่มสุราสังสรรค์กันเพื่อการผ่อนคลายจากการทำงานหนักและความกดดันต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ทั้งในเวลาเลิกงานและในเวลาว่าง ซึ่งนอกจากการดื่มสุราจะเป็นการสร้างความเป็นกันเองและเกิดขึ้นเพื่อการพักผ่อนแล้ว การดื่มยังสร้างความหมายที่ทำให้ผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังในชุมชนได้ไปปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ เพื่อเป้าหมายในทางเศรษฐกิจและสังคมบางอย่างด้วย

การดื่มเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม

การดื่มเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในวิถีชีวิตของผู้ป่วยเกิดขึ้นในหลากหลายลักษณะ เช่น การดื่มกับคนที่เคยเคย การดื่มเพื่อเริ่มต้นความสัมพันธ์ใหม่กับคนที่ไม่เคยรู้จัก โดยมี

เป้าหมายของการสร้างความสัมพันธ์ที่ต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของผู้ป่วยในระบบ วัฒนธรรมท้องถิ่นของพวกเขาด้วย เช่น

เรื่องราวของสามารทชายวัย 34 ปี ด้วยเหตุที่พ่อแม่แยกทางกันตั้งแต่เขายังไม่รู้ ประสา ตายายและป้าของสามารทจึงเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู หลังออกจากโรงเรียน สามารทก็ไป รับจ้างที่เชียงใหม่ (ร้านขายหมู) ของลูกพี่ลูกน้องที่กรุงเทพฯ ทุกวันหยุดหรือทุกวันที่มีการละเล่น การขายเนื้อหมู สามารทจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการดื่มตามร้านอาหารกับเพื่อน พออายุได้ 23 ปี ก็แต่งงานกับภรรยาชาวอีสานที่เข้ามาเป็นสาวโรงงานในกรุงเทพฯ ทั้งคู่ได้พากันกลับไปทำนา โดย ใช้รถของป้ารับจ้างไถดิน ที่จังหวัดราชบุรี ระหว่างรอเก็บเกี่ยวผลผลิตและช่วงหมดฤดูทำนา สามารทก็ไปรับจ้างเป็นกรรมกรก่อสร้างสลัไปมาเช่นนี้ การสับเปลี่ยนอาชีพทำให้เขาต้องหาวิธี รักษาความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ กลุ่มกรรมกรก่อสร้างเพื่อให้เขาสามารถกลับมาเข้ากลุ่มได้ในช่วงที่ หมดฤดูทำนา วิธีการที่สามารถเลือกใช้ก็คือการนั่งดื่มสุราในตอนค่ำกับเพื่อนกรรมกร ทั้งนี้เป็นไป เพื่อการพักผ่อนจากความเหนื่อยล้าจากการทำงานในนาและติดตามข่าวสารจากเพื่อนกลุ่ม ดังกล่าว

ตอนทำนาก็ไปซื้อเหล้าขามาเก็บไว้ที่นา พอเช้าออกจากบ้านก็มีกินเลยทำนา ถอน หล้า หวานปุ๋ยไป เหนื่อยๆ ผมก็เอาเหล้ามากริบๆ พอตกเย็นก็ออกไปกินกับพรรค พวกที่ทำก่อสร้างด้วยกันบ้างครับ คลายเครียด ถ้าเราหมดหนานา ผมจะไปรับงาน จับกังต่อเลย พรรคพวกเขาก็จะดึงเราไปทำ (สามารท สัมภาษณ์เดือนมีนาคม 2552)

ลินดาดีตินักร้องคาเฟ่ วัย 39 ปี เธอเกิดในครอบครัวชาวนาที่จังหวัดชัยภูมิ ลินดามี พี่น้องทั้งหมด 3 คน ทุกคนเมื่อเรียนจบชั้นประถม 6 ต้องออกจากบ้านไปหางานทำที่ต่างจังหวัด ลินดาไปทำงานช่วยป้าขายอาหารตามสั่งอยู่ที่พญา เมื่ออายุได้ 15 ปีเธอก็กลับไปรับจ้างทำนาที่ ชัยภูมิ และมารับจ้างร้องเพลงอยู่ในคาเฟ่แห่งหนึ่งที่จังหวัดราชบุรีตามคำชวนของเพื่อนเมื่ออายุได้ 19 ปี อาชีพนักร้องทำให้ลินดาเริ่มดื่มสุราเป็นครั้งแรก เพื่อสร้างความไว้นื้อเชื่อใจให้กับแขก

ตั้งแต่อายุ 19 ปีมาเป็นนักร้องอยู่ราชบุรีได้วันละ 80 บาท ลำพังค่าจ้างที่ได้ไม่พอ หรอก เราก็ต้องหาเอาทิปจากแขก กินเหล้ามันก็เข้ากับแขกง่ายขึ้นนะ ตั้งแต่หน้าขวด

เขาก็จะด่าเอา อยากได้เงินเขาก็ต้องกินเหล้านิดๆ หน่อยๆ เอาใจแขกเขาบ้าง เพื่อความอยู่รอด... (ลินดา สัมภาษณ์เดือนเมษายน 2552)

ส่วนเจตนา นักธุรกิจค้าของเก่าวัย 44 ปี เขาเกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะดีในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจตนาเล่าว่าตอนที่เขาเรียนในชั้นอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงเขาสามารถหาเงินเลี้ยงตัวเองได้ด้วยการเข้าทำงานเป็น speculator หรือนักเก็งกำไรในตลาดหุ้น และนำเงินที่ได้ไปลงทุนในธุรกิจหลายอย่าง เช่น ร้านอาหาร โต๊ะสนุ๊กเกอร์ ขับรถส่งปลาหมึก รถแท็กซี่ ฯลฯ หลายครั้งที่ธุรกิจของเขาเกิดจากการร่วมตี๋มสุรากับผู้มีประสบการณ์และช่วยอำนวยความสะดวกทางธุรกิจ

ผมไปเปิดร้านอาหาร โต๊ะสนุ๊ก มันก็เลี้ยงไม่ได้ที่จะต้องไปยุ่งกับคนที่มีอำนาจ บางทีก็มีตำรวจมาอวดอยู่แล้ว คุณก็น่าจะรู้ ถ้าคุณทำธุรกิจไม่กินเหล้าคุณต้องแย่งแย่ง... แล้วส่วนตัวผมเป็นคนที่ไม่ชอบอยู่กับที่ เห็นโอกาสอะไรก็ต้องรีบคว้าไว้ สิ่งที่จะทำให้เราสำเร็จก็คือเราต้องเรียนรู้ ศึกษาธุรกิจให้จริงจัง ผมเจอพรรคพวกที่ประสบความสำเร็จหลายคน ส่วนใหญ่เราก็จะคุยเรื่องธุรกิจกันตอนอยู่ในวงเหล้านะ ใครมีอะไรดีๆ ก็แนะนำกัน ...พอย้ายมาอยู่ที่ราชบุรี ผมแทบจะไม่รู้จักใครเลย เกือบของเก่ามันราคาวันต่อวัน ก็ต้องอาศัยเครือข่ายคอยบอกราคาลง ส่วนใหญ่พวกราคานี้ก็ต้องเป็นรายใหญ่ๆ ที่เขาจะรู้ราคาก่อนใคร อะไรซื้อได้ซื้อไม่ได้ จะเข้ากับเขาง่ายที่สุดก็กินเหล้าด้วยกันนี่ละ ตอนนี้เป็นพรรคพวกกันหมดแล้ว ผมว่าเหล้ามันสำคัญกับผมก็จริงนี่ (เจตนา สัมภาษณ์เดือนธันวาคม 2552)

จากเรื่องราวของผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังที่ตี๋มสุราเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยกมานี้ ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าการตี๋มเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดขึ้นใน 2 ระนาบ ได้แก่ การสัมพันธ์กับบุคคลในระนาบเดียวกัน เช่น เพื่อน หุ้นส่วนทางธุรกิจ เพื่อนร่วมงาน อย่างในกรณีของสมารถที่เขาจะใช้การตี๋มสุรากับเพื่อนเพื่อยืนยันสายสัมพันธ์ของเพื่อน และติดตามเรื่องหลังๆ ฤๅทำนา ขณะเดียวกันในบางกลุ่มอาชีพ สุราก็มีความหมายในการสานสัมพันธ์กับผู้คนที่ไม่รู้จักหรืออยู่ต่างระนาบกันเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่างตอบแทนบางอย่างด้วย เช่น ในกรณีลินดา นักร้องในร้านอาหารที่ต้องตี๋มสุราเพื่อสร้างสัมพันธ์และเข้ากับแขกได้ ในขณะที่เจตนาใช้สุราเพื่อสร้างสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจในท้องถิ่น และสร้างสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมธุรกิจ

นอกจากการสร้างคามหมายด้วยการมีสุราเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้กับผู้อื่นแล้ว สุราในทัศนะของผู้ป่วยยังมีสรรพคุณในการบำรุงร่างกายด้วย

สุราในฐานะยาบำรุงร่างกาย

เหล้ายาตองเป็นเครื่องดื่มอีกชนิดหนึ่งซึ่งถูกใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มสตรีหลังคลอดบุตร และยังพบว่ามียากลุ่มผู้ชายจำนวนหนึ่งที่ดื่มเหล้ายาตองเพราะเห็นว่าช่วยบำรุงร่างกายด้วยเช่นกัน

ลินดา ...ตอนพี่คลอดลูกคนโต คนสมัยก่อนก็จะกินพวกยาตอง พี่ก็ต้องกินเองมาเรื่อย พวกเสือ 11 ตัว มันช่วยพวกบำรุงร่างกาย เลือดลมเดินสะดวก ขับน้ำคาวปลา มดลูกมันก็เข้าอุ้งไว้ ช่วงที่กินผิวมันจะใสเลย เปล่งปลั่ง ยิ่งกินยิ่งอ้วน เพราะมันกินข้าวได้เยอะไง หลังคลอดนี่นั่งเลย (ลินดา สัมภาษณ์ เดือนเมษายน 2552)

สาธิต ผมจำได้ว่าแม่ผมเขากินยาตองมาตั้งแต่ผมยังเด็ก แม่เขาว่ากินแก้ปวดแก้เมื่อย ผู้หญิงสมัยก่อนเก่งนะ ผมเห็นแม่คลอดน้องไม่กี่วันก็ ออกนาได้แล้ว เขาก็กินไฉ่ยาตองตราเสือ 11 ตัวนี่ละ ตอนนั้นแกแกล้งก็ยังกินเวลาที่แกล้งว่าเมื่อย ไม่ได้กินทุกวัน (สาธิต สัมภาษณ์ เดือนกรกฎาคม 2552)

เช่นเดียวกับสมบัติชายวัย 39 ปี ก็เลือกดื่มสุราเพื่อบำรุงกำลังเช่นกัน สมบัติเป็นชาวกาญจนบุรีโดยกำเนิด หลังจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขาก็มาช่วยพ่อแม่ทำไร่อ้อย และรับจ้างตัดอ้อยควบคู่ไปด้วย บ่อยครั้งที่เขาจะดื่มสุราหลังร่วมงานกับแขกที่มาช่วยงานในไร่อ้อย แต่หากดื่มคนเดียว สมบัติจะดื่มเหล้ายาตอง เพราะเชื่อว่ามันจะช่วยบำรุงร่างกายได้ดีกว่าการดื่มสุราอย่างเดียว แม้ว่าเมื่อ 10 ปีก่อนสมบัติจะได้งานเป็นคนขับรถขยะที่เทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดราชบุรีแล้ว มีบ้างที่เขาจะใช้เวลาหลังเลิกงานกับเพื่อน แต่เมื่อเขาใช้เวลาดื่มคนเดียวก็ยังคงดื่มเหล้ายาตองอยู่เพราะเชื่อว่าจะดีต่อสุขภาพ

ผมกินยาของตราเสือ 11 ตัวครับ มันก็แก้ปวดเมื่อย บำรุงร่างกายอย่างนี้ กินยาของนี้ มันเป็นยาดีกว่ากินเหล้าอย่างเดียวจะเสียสุขภาพ (สมบัติ สัมภาษณ์เดือนกรกฎาคม 2552)

จากเรื่องราวของผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังข้างต้น เราจะพบว่าผู้ป่วยมีการดื่มสุราในชีวิตประจำวัน ในวาระโอกาสที่แตกต่างกันออกไปตามแต่สถานภาพทางสังคม ในกลุ่มของผู้ป่วยที่เป็นข้าราชการชั้นประทวนการดื่มสุราส่วนใหญ่ในช่วงหลังเลิกงาน เพื่อผ่อนคลายและหลีกหนีจากการอยู่กับงานที่ซ้ำเดิมน่าเบื่อหน่าย ความกดดันที่เกิดขึ้นจากการทำงานในรูปแบบต่างๆ เช่น ความกดดันจากผู้บังคับบัญชา ความกดดันจากภาระงานจำนวนมาก ความเจ็บเหงาไร้สีสัน ในขณะที่ปฏิบัติงาน ฯลฯ

ในขณะที่กลุ่มผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังผู้มีรายได้น้อยและส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นคนงานรับจ้างมักจะดื่มสุราหลังเลิกงานและในเวลาว่าง เพื่อผ่อนคลายความอ่อนล้าจากการทำงานหนัก ช่วยให้กระปรี้กระเปร่า ทำให้หลับง่ายและเจริญอาหาร ในบางครั้งการทำงานที่ไม่มีกรอบเวลาชัดเจนอย่างเช่น การเป็นผู้ช่วยพ่อครัวของร้านรับจัดโต๊ะจีนของภัตตาคารทำให้เขาไม่ได้นอน 3 วัน 3 คืน หรือในกรณีของภาคภูมิรับจ้างเป็นช่างตกแต่งภายใน ซึ่งเป็นธุรกิจที่ทำงานในหมู่เพื่อน ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมจากเจ้านายหรือควบคุมความปลอดภัยอย่างเข้มงวด การดื่มสุราก็ไม่ใช่สิ่งต้องห้าม ดังนั้นโอกาสที่พวกเขาจะดื่มไม่ว่าจะเพื่อผ่อนคลาย บรรเทาอาการปวดเมื่อยอ่อนล้า จึงเป็นไปได้โดยง่ายและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ในชีวิตประจำวันของผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรัง การดื่มยังคงมีความหมายอย่างยิ่งต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การดื่มกับเพื่อนแถวบ้านของสามารถช่วยรับประกันว่าตนจะถูกเรียกเมื่อมีงานก่อสร้าง ในกรณีของลินดาการดื่มสุรากับแขกเป็นการเริ่มต้นความสัมพันธ์กับคนแปลกหน้า เพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน และในกรณีของเจตนาที่การดื่มเอื้อให้เกิดเครือข่ายความช่วยเหลือทางธุรกิจทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐและเพื่อนร่วมเครือข่าย

แม้ว่าในทางการแพทย์สมัยใหม่จะมองว่าการดื่มสุราเป็นการทำลายสุขภาพ แต่อีกด้านหนึ่งเราจะพบว่าในสังคมวัฒนธรรมของผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรัง สุราถูกยกสถานะให้เป็นยาบำรุงร่างกายสำหรับสตรีหลังคลอดและคนทำงานหนักและบางคนเห็นว่า การดื่มเหล้าขาดองค์เป็นอันตรายน้อยกว่าการดื่มสุราเพียงอย่างเดียว

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่า การให้ความหมายของสุราในพื้นที่ทางสังคม วัฒนธรรมของผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังที่เกิดขึ้นนี้สัมพันธ์อยู่กับวิถีชีวิตของผู้ป่วยกับผู้อื่นทั้งในเวลา

ทำงานและเวลาพักผ่อนด้วย ในส่วนต่อไปผู้เขียนจะกล่าวถึงความสำคัญของสุราในวาระพิเศษของชีวิตและเทศกาลต่างๆ ในแต่ละช่วงปีด้วย

การดื่มในวาระพิเศษ

น่าสนใจว่า นอกจากผู้ป่วยโรคพิษสุราเรื้อรังแต่ละคนจะมีโอกาสการดื่มสุราในชีวิตประจำวันแล้ว พวกเขายังมีโอกาสได้เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับการดื่มสุราในวาระพิเศษต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายอีกด้วย สุรากลายเป็นสิ่งที่อยู่กับพวกเขาทั้งยามสุขและยามทุกข์ เช่น ในงานฉลองวันเกิด งานบุญงานบวช งานศพ นอกจากนี้สุรายังเป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลอง เช่น งานปีใหม่ สงกรานต์ งานประจำปีของท้องถิ่น เป็นต้น เป็นที่ทราบกันดีว่าวาระเหล่านี้ได้รับการยกเว้นให้ผู้เข้าร่วมงานหรืออยู่ในเทศกาลสามารถเฉลิมฉลองและเมามายได้อย่างเต็มที่ โอกาสการดื่มเหล่านี้จึงไม่ได้เอื้อให้เกิดที่ทางในการดื่มเหมือนเช่นเคย หากแต่เป็นการขยายโอกาสของการดื่มสุราให้มากขึ้นไปอีกและทำให้ผู้ป่วยจำนวนหนึ่งต้องเข้ามารักษาอาการกำเริบจากโรคพิษสุราเรื้อรังหลังจากหมดเทศกาล

กিজา ชายวัย 41 ปี เป็นคนจังหวัดราชบุรี ครอบครัวของเขามีฐานะค่อนข้างดี เนื่องจากพ่อแม่ของเขามีร้านขายข้าวแกงร้านใหญ่อยู่ในตลาดแห่งหนึ่ง แต่เขาเรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากมีเรื่องทะเลาะวิวาทจนถูกทางโรงเรียนให้ออก เนื่องจากกিজารักการแข่งรถ ในช่วงวัยรุ่นเขาจึงมีรายได้จากการเดิมพัน และมักจะนำเงินที่ได้ใช้เป็นค่าเล่าในการฉลองชัยชนะกับเพื่อนๆ และแบ่งเงินอีกส่วนหนึ่งไว้แต่งรถในคราวต่อไป เมื่อออกมาจากโรงเรียนกিজาได้เข้าทำงานที่ร้านขายปุ๋ยของพ่อแม่ จากนั้นเขาได้แต่งงานและย้ายไปอยู่บ้านภรรยาที่อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี เขาต้องทำงานในไร่สับปะรดของภรรยา แต่เพราะมีปัญหาเรื่องการเข้ากับญาติพี่น้องของภรรยาไม่ได้ หลังอยู่ด้วยกันได้เพียงสิบปีกว่ากিজาจึงหย่าขาดกับภรรยาแล้วกลับไปใช้ชีวิตโสดอีกครั้งที่บ้านเกิด

บ้านของกিজาเป็นครอบครัวใหญ่ ญาติพี่น้องส่วนมากเป็นผู้ชาย วาระการดื่มของกিজาสัมพันธ์อยู่กับวันสำคัญในปฏิทินและโอกาสพิเศษของญาติพี่น้องในช่วงปีที่ยอมให้การดื่มมากจนเกินขนาดเกิดขึ้นได้ กিজาเล่าว่า

บ้านผมอยู่กันเป็นหมู่บ้าน มีแต่พี่ๆ น้องๆ เรื่องคนงาน สถานที่ไม่ต้องห่วงเลย ตรงกลางหมู่บ้านมันมีลานโล่งๆ สำหรับจัดงานโดยเฉพาะ จะจัดบ้านใครละ อย่างถ้าเกิด

ว่าบ้านป่ามีงาน ก็ตั้งเต็นท์หน้าบ้านป่า แล้วเอารถมาจอดหน้าบ้านผม โต๊ะก็ตั้งมีหลายที่ชอยเข้าได้ 2 ชอย พี่ชายที่เป็น อบต. ขานัน เขาก็มีเครื่องไฟพร้อมอยู่แล้ว เราจะทำอะไรเมื่อไหร่ก็ได้ พอเริ่มมีเต็นท์เครื่องไฟมาตั้ง แม่ค้าก็ยิ้มแล้ว บางทีเหล้าหมดร้านแล้ว ก็ยังไม่เลิกกินกันเลย ไปหาซื้อกันมาจนได้ หมดค่าเหล้ากันไปหลายหมื่น แต่ขายขวดเหล้าเต็มคันรถเพียงจะได้สามร้อย (กิจจา สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

ปีนี้หลายงาน ปีใหม่ก็จัดงานกันเหล้าเพียบ แต่สงกรานต์นี้เหล้าจะเยอะกว่าเพราะปีใหม่นี้แค่คืนเดียว แต่เราเริ่มกินกันไปก่อนปีใหม่แล้วนะ พอขึ้นปีใหม่ตอนเช้ากินอีกวันสองวัน ต่างคนต่างแยกย้ายกันมีหน้าที่ (กิจจา สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

...สงกรานต์ก็สนุก เหล้าเพียบอีกเหมือนกัน แต่สงกรานต์ปีนี้ผมไม่สบายพอดีด้วย แต่ก็ยังฝืนลงเล่นกับเขา คือมันตรงกับวันเกิดของพี่ชายคนที่เป็น อบต. พอดี เขาจะเอาตุลาลไฟ เครื่องไฟออกมาตั้งริมถนน เปิดเพลงกันดังลั่น แล้วเอางังน้ำใบใหญ่ๆ ออกไปตั้ง ้วยรุ่น เด็กๆ ก็ออกมาเล่นน้ำ เล่นแป้ง ดินกันบนถนน ใครจอดรถทุกถึงน้ำมากก็เล่นกันไป พวกเราผู้ใหญ่แล้วก็ตั้งโต๊ะกินเหล้ากันทั้งวัน เริ่ม 5 โมงเช้าก็เดินออกจากบ้านมากันแล้ว ตั้งแต่วันที่ 13 วันแรกเลยเล่นไปอีก 5 วัน วัดเราก็เลิกสงกรานต์เสร็จพอดี เราก็เลิกเล่นเพราะมันไม่มีรถแล้ว... (กิจจา สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

...งานวันเกิดต้องมีเลี้ยงกัน คือว่า ครอบครัวผมครอบครัวใหญ่ มีแต่หนุ่มๆ พี่น้องหลานๆ รวมกันก็ 20 กว่าคน เดี่ยวคนนี้เกิด คนโน้นเกิด บางทีหลานยังไม่รู้ประสาอะไรเลย คนโตก็จัดให้หาเรื่องกินเหล้ากันสนุกไป รวมพี่รวมน้องกัน เพราะมันจะมีพวกพี่น้องที่เขาอยู่ไกล ถ้ารู้ว่ามีงานเขาก็จะต้องมา กินกันที่ไม่ต้องหวังข้ามวันข้ามคืน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นวันเกิดพวกเด็กๆ นะ พวกแม่เขาไม่ชอบเสียงดัง บางทีเขาก็ไปทำบุญที่วัดพอ แต่พวกวัยรุ่นนี้ไม่ได้ วันเกิดเลยมีเหล้าให้กินกันทั้งปี (กิจจา สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

หลานผมไอ้เจมส์มันจะบวชอีกคนหนึ่งแล้วเห็นกันมาตั้งแต่เล็ก อยากไปงานมัน แต่ที่นี้ที่บ้านเขาก็ไม่ยอมให้ผมออกจากโรงพยาบาล เขากลับกลับไปกินอีก แต่ถ้าไปอยู่อย่างนั้นถ้าใจไม่แข็งพอก็อยู่ไม่ได้ เพราะปกติงานบวชนี้ก็มีเหล้าตลอด ให้พวกช่วยงานด้วย แหกด้วย ตอนไปรับนาคก็ต้องมีกระแซ่ ที่หนึ่งๆ พวกแม่ๆ จะใช้ข้าวเหนียวแดงหมดไปหลายกระสอบ หมู่บ้านอื่นเขาก็มาเอาแรงช่วยกันรำ พวกผมก็คอยเอากะแซ่ในรถกระบะไป พอเห็นพวกนางรำแรงตกก็รีบส่งให้แล้ว ร้อนๆ แต่ก็ไม่มีใครถอยกันเลย สนุกดี แล้วยังมีกินเลี้ยงเย็นอีก (กิจจา สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

...ในงานศพยายผมที่ตายตอนอายุ 80 กว่า ผมกับคนอื่นๆ ไปเฝ้าศพกัน คอยจุดธูปตลอดขาดไม่ได้ เราไปเฝ้าหน้าศพก็กินเหล้ากันตลอดเลย 7 คืนไม่ได้นอน ต้องผลัดกันไป เพราะบ้านผมไม่มีเล่นการพนัน มีแต่กินเหล้าอย่างเดียว ตำรวจไม่ต้องมายุ่งเลย เข้ามาตรวจที่ผมก็ชวน กินเหล้าด้วยกันเปล่า ถ้ากินเหล้าก็จัดให้ กินกันทุกคืนขาดเหล้าไม่ได้หรอก ถ้าไม่มีเหล้าก็ไม่มีใครยอมอยู่ ต้องมีเพื่อนมาสังสรรค์กันอยู่ตลอด พวกผู้ใหญ่เขารู้เขาก็ให้นะ แม่ผมซื้อให้ลงหนึ่ง ป้าก็ซื้อมาให้อีกลงหนึ่ง ออกกันเองบ้างก็มี...งานศพตามผมก็เหมือนกัน ป้าผมเอาหนัง เอาลิเก จากเมืองกาญจน์ มาช่วย 2 คืน เขาไม่ยอมเอาตังค์ ถ้าให้ตังค์เขาเคืองกันเลย ต้องหาข้าว เหล้า หรืออะไรมาเลี้ยงเขาให้เต็มที่ ผมเห็นคนตีตะโพนเมาหัวตก พวกลิเกนั่งกินเหล้ากันข้างล่างเวทีกัน (กิจจา สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

...เข้าโรงพยาบาลคราวนี้ กินมา 7 วัน 7 คืน ไปช่วยงานร้อยวันยาย ช่วยเขาตัดหญ้า ถากหญ้าทำลานจอดรถให้เขา พอเข้ามาเหล้าก็ตั้งแล้ว ไม่ได้กินอะไรกันเลย แม่ให้เขาไปซื้อลิโป้กระทิงแดงพวกนี้ เตรียมใส่ถังไว้ให้ไม่ได้กินเลย กินแต่เหล้า ถ้าคนไหนเราเห็นว่าไม่ไหวแล้วก็ให้นั่งกินเลยเดียวมีคนแทน เห็นสภาพว่าประคองเครื่องไม่ไหวเราก็เปลี่ยนกันเพราะมีเครื่อง 2 ตัว เพื่อนเขาให้หมูป่ามาแล้วก็ให้เหล้ามาด้วย เขาไปเที่ยวที่ไหนมาไม่รู้ มีงานเขาก็แว็บมา...หมูป่าเราก็เอามาผัดเผ็ดแก้มเหล้า อบต.นี้เขาเป็นแม่ครัวใหญ่ ที่งานนี้ก็เหมือนกันเหล้ากับแก้มกินกันไม่ได้หยุดเลย คือว่ากินเข้ายันเย็นเลยใครไม่ไหวไปนอน ตื่นมากินพอเขาก็ห้ามหน่อยๆ หน่อย เราก็ค่อยอยู่แล้วแหละ กินไปเรื่อย เฉพาะช่วงที่ว่าทำลานบ้านทำอะไรให้เขายกต้นทึบของ ขน

โต๊ะจากวัดมานี้ เตรียมงานกัน 3-4 วัน มีงานอีก 2 วัน เก็บของอีก 2 วันเก็บของเสร็จ ที่นี้เจ้าภาพเขาก็เอายกมาให้อีก เพราะผู้ใหญ่เขาให้แล้ว ทำงานกันมาเรียบร้อยแล้ว เขาจะยกมาให้เลยที่นี้ เพราะช่วงที่เรากินกันนี้เราไม่ได้รบกวนวาทขอเขา เรามีต่างหาก จะเตรียมเวลามีก็นี่เรี่ยรายเลยว่าเอี้ยเท่าไร มึงเท่าไร อย่างนี้ รวมกันเป็นค่าเหล่า เวลาชนของชนอะไรเรามีเราจะไม่ขอเขาเลย นอกจากบางที่เขาเห็น เรียกเราให้มา ขวดหนึ่ง คือเขาก็เตรียมไว้ให้ (กิจจา สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

จะเห็นได้ว่าผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังต่างมีประสบการณ์การดื่มสุราที่เกิดขึ้นในวาระโอกาสพิเศษที่มีการอนุญาตให้ดื่มได้อย่างเป็นปกติ และอาจมากเกินไปในบางโอกาส ซึ่งนอกเหนือไปจากพิธีกรรมและงานฉลองต่างๆ เหล่านี้แล้ว เราจะพบว่ามีโอกาสของการดื่มสุราเริ่มแพร่หลายมากขึ้นในชีวิตประจำวันด้วย ส่งผลให้เกิดความเจ็บป่วยและความทุกข์จากโรคพิษสุราเรื้อรัง โรคจากสุรา และความเสียหายอื่นๆ ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมจากความเมาและการดื่มสุรามากจนเกินขนาดของพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังของคลินิกรุ่งอรุณ (ดูในบทที่ 4) ทั้งนี้ความแพร่หลายดังกล่าวมีส่วนสัมพันธ์กับการปล่อยให้ (availability) การขายสุราที่รัฐสามารถควบคุมเกิดขึ้นในทุกๆ ห้วงแห่ง

เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในร้านค้าสุราของชุมชน ผู้เขียนมองว่า ร้านค้าดังกล่าวเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งในการรองรับโครงสร้างการกระจายและจำหน่ายสุราจากระดับมหภาคไว้ได้ ซึ่งอยู่ภายใต้การผูกขาดโดยกลุ่มทุนรายใหญ่เพียงไม่กี่รายที่สัมพันธ์กับอำนาจการจัดการนโยบายสุราของเจ้าหน้าที่รัฐบางกลุ่ม ที่ยอมให้มีการแพร่กระจายสุราจำนวนมากโดยไม่สามารถควบคุมต้นสายปลายเหตุที่แท้จริงจากระบบการค้าสุราในยุคทุนนิยมเสรีได้ เพราะธุรกิจสุรายิ่งเสรีมากขึ้นเท่าไร กลุ่มทุนใหญ่ก็จะได้ประโยชน์ในการผูกขาดมากขึ้น (ดูในบทที่ 3)

ร้านค้าสุราในชุมชนจึงเป็นรอยต่อที่สำคัญของการกระจายสุราจากระบบโครงสร้างใหญ่ของสังคมมาสู่การขายสุราที่มีกลวิธีการขายเฉพาะให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเข้าถึงสุราได้ในราคาถูกและง่ายตายมากยิ่งขึ้น ซึ่งกลวิธีต่างๆ ของร้านสุราชุมชนที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้ยังพบว่า มีแบบแผนการจำหน่ายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการดื่มสุราของผู้ป่วยในกลุ่มผู้ใช้แรงงานอย่างน่าสนใจดังนี้

ร้านสุราในชุมชน

การดื่มสุราที่แพร่หลายในหมู่ประชาชนจำนวนมากนี้ นอกจากจะช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตของธุรกิจผู้ผลิตรายใหญ่แล้ว การขายสุราของร้านค้าในชุมชนก็เชื่อให้เกิดการเข้าถึงนักดื่มได้อย่างง่ายดายขึ้นด้วย ได้แก่ การนำสุรามาแบ่งขาย ทำให้ผู้บริโภคในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เช่น การแบ่งเป็นกึ่งหรือกั๊กใส่ขวดกระทิงแดง หรือเทใส่แก้วเล็กๆ ที่เรียกว่าเป็ก

ประกิต ตอนนี้อย่างนี้ไม่ได้ทำงานเมียทำงานคนเดียว เขาจะให้เราวันละ 10 บาทไว้เป็นค่าข้าว ผมก็เอาที่มันให้มาไปซื้อเหล้าขาวอย่างถูกเป็กละ 7 - 8 บาทก็กินได้แล้ว หรือถ้าวันไหนลูกมา ให้ผม 50 บาท ก็เอาไปซื้อได้ครึ่งขวด 30 บาท หรือไม่ก็กินสักกั๊กหนึ่ง 15 บาท (ประกิต สัมภาษณ์เดือนเมษายน 2552)

สามารถ อย่างวันนี้มาโรงพยาบาลเนีย ผมก็กรีบมาครบ 15 บาทเข้ามาก็สบายตัว ... บางทีเงินยังไม่ออก ซื้อเป็นขวดมันไม่ไหว อย่างบางทีเราไปทำจับกังไกลๆ เนีย เข้าๆ มาเราอยากกินซื้อเป็นขวดมันถูกกว่าก็จริง แต่กินหนักไปจะทำงานไม่ได้ เลยเอาแค่กั๊กหนึ่งพอ บางทีซื้อกั๊กหนึ่งเหนื่อยๆ ก็จิบไปเรื่อย (สามารถ สัมภาษณ์เดือนมีนาคม 2552)

ในบางร้านค้าก็มีกลยุทธ์การขายโดยทำการดัดแปลงสุราเพื่อให้ครอบคลุมถึงกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น เช่น การทำเหล้ายาตองตวงขาย

สมบัติ ถ้ากินกันหลายคนก็ซื้อยาตองเหล้าตราเสือ 11 ตัวของหนึ่งเขาขายคู่กันของละ 12 บาท เอาเหล้าใส่ เอายาตองใส่ รอให้มันแดงสักแป๊บหนึ่งก็เอามากินได้แล้วไม่ยุ่งยากอะไร แต่กินคนเดียวให้ซื้อมาทำเองก็ไม่ไหว เดียวนี้ที่ร้านเขามีตองแบบสำเร็จไว้ใส่เป็นขวดกระทิงแดง บางทีก็เทใส่เป็ก ไม่ต้องดองเอง แพงกว่าเหล้าขาว 2-3 บาท แต่ก็ดีกว่าซื้อเป็นขวดมาดองเอง (สมบัติ สัมภาษณ์เดือนกรกฎาคม 2552)

นอกจากนี้ยังมีการให้เชื่อเงินหรือที่เรียกว่า “เซนต์” แล้วค่อยนำเงินมาจ่ายทีหลังเมื่อเงินออก เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงการดื่มสุราได้ง่ายดายยิ่งขึ้น

ทองมี เมื่อก่อนผมเซ็นต์กับแม่ค้าไว้ พอเงินออกวิกหนึ่ง (15 วัน) ก็ค่อยเอามาจ่าย เดี่ยวนี้ยิ่งสบายใหญ่เลย แม่เขาแก่แล้วเปิดร้านขายของตัวเองพวกเปียร์ เหล้า ของแห้ง เกิดว่าเงินหมุนไม่ทันเราก็ไปซื้อของแห้งมากินก่อนได้ หรืองวดนี้ ไม่มีจ่ายก็เอาไว้ก่อนได้ (ทองมี สัมภาษณ์เดือนธันวาคม 2551)

สุรินทร์ ผมเซ็นต์กับร้านค้าใกล้บ้านครับ ซักกันมานาน เขาจะให้เอาของไปก่อนได้ แล้วก็ จดไว้ พอเงินออกก็รีบมาจ่าย ผมไม่ค่อยเบียดนะ แม่ค้าเขาถึงชอบ ถ้าเกิดผิดใจ กับแม่ค้า เขาไม่ให้เราเชื่อเราก็แย เราไม่ได้เชื่อค่าเหล้าอย่างเดียวนะ วิกหนึ่งเรา ก็ต้องมีของใช้ค่ากับข้าวอย่างอื่นอีก เสียเครดิต (credit) หหมด ไปร้านอื่นก็ต้องไป สร้างเครดิตใหม่ เลยไม่ค่อยอยากให้เสียชื่อ (สุรินทร์ สัมภาษณ์เดือนมีนาคม 2552)

ดังนั้นเราจะเห็นว่า ร้านขายสุราในชุมชนมีกลไกที่สอดคล้องกับการดื่มสุราในเชิง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของนักดื่มเป็นอย่างมาก ทำให้เอื้อต่อการเข้าถึงสุราในหมู่ประชาชนได้ อย่างง่ายดายยิ่งขึ้น แทนที่ผู้มีรายได้น้อยจะไม่มีโอกาสได้บริโภคสุราที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ แต่ พวกเขา กลับสามารถเข้าถึงได้สุราได้ แม้จะอยู่ในปริมาณน้อยแต่ราคาก็ถูก ทั้งยังสามารถเชื่อหรือ ดื่มน้ำก่อนจ่ายทีหลังได้ด้วย ทั้งนี้กลไกดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างลอยๆ เช่น การให้เซ็นต์เป็นกลไก ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อประกันความเสี่ยงในการเข้าถึงข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตรประจำวันจากร้านค้า ในชุมชนอีกด้วย

อย่างไรก็ดีในกรณีที่เป็นลูกค้าประจำหรือเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ยังมีการให้ ความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความเอื้ออาทรต่อกันด้วย กล่าวคือ แม่ค้าบางร้านอาจมีการต่อว่า หรือห้ามปรามลูกค้าที่ตนเองสนิทไม่ให้ดื่มมากเกินไปจนเกินขนาด หรือไม่ยอมขายให้ได้ เมื่อทราบว่า พวกเขาป่วย เช่น

ยอดรัก ทำเรื่อร่วม 10 ปีเงินไม่เหลือ เทียวหมดเล่นหมด... กินเหล้าเปียร์ทุกอย่าง กินหนักก็เหล้าขาว... กินทีละกั๊กก็เมาได้ พอมากก็กั๊กเข้าไป ติดเหล้า แม่ค้า เหล้าก็บ่น ไม่อยากให้กิน (ยอดรัก สัมภาษณ์เดือนพฤษภาคม 2552)

ทองมี เราไปซื้อที่ร้านแม่ เจอพ่อขายของอยู่ เราไปซื้อเขาก็บ่นแล้วบอกว่า ไม่ขายให้ ผมรู้ว่าพี่สาวเขาสั่งไม่ให้ขายให้ ไม่ขายก็ไม่ใช่ผมก็ไปหาซื้อร้านอื่นเอา ถึงจะไกลหน่อย ไม่เห็นจ้อเลย (ทองมี สัมภาษณ์เดือนธันวาคม 2551)

ลินดา บางทีแม่ค้าเขารู้ว่าเราไม่สบายก็ไม่อยากขายให้เหมือนกัน เขาก็ว่า อะไรกินอีกแล้ว วันนี้ไม่มีเหล้า เหล้าหมด (ลินดา สัมภาษณ์เดือนเมษายน 2552)

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าร้านเหล้าชุมชนไม่ได้ดำเนินการเพื่อแสวงหากำไรจากผู้บริโภค อย่างไม่ลืมหูลืมตาเท่านั้น หากแต่ความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะที่เอื้ออาทรกับผู้บริโภค ส่งผลให้นักดื่มเหล้านี้ต้องกลายมาเป็นผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังในฐานะเพื่อนร่วมชุมชน การให้ความหมายจากแม่ค้าสุราในชุมชนที่เกิดขึ้นในทิศทางที่ต่างกันนี้ อยู่บนฐานประสบการณ์การให้ความหมายของสุราที่แตกต่างกันออกไป 2 ชุด ได้แก่ ก่อนที่ผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังจะป่วยการให้ความหมายของการดื่มสุราอาจเป็นเรื่องปกติ ท่ามกลางการแพร่กระจายและการค้าสุราที่เกิดขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก จากการอนุญาตให้มีการขายได้อย่างถูกกฎหมาย ด้วยกลยุทธ์และวิธีการต่างๆ นานา เพื่อลดข้อจำกัดและเอื้ออำนวยให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงสุราได้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เมื่อผู้ป่วยต้องเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาล ความรู้เรื่องทางการแพทย์ได้เข้ามาควบคุมการดื่มสุรา และมองว่าสุราเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ซึ่งเป็นชุดวาทกรรมจริยธรรมที่เกิดขึ้นมาจากองค์ความรู้ทางการแพทย์ที่กระจัดกระจายตัวอยู่ในสังคม (sickness) เพื่อรักษาชีวิตของเพื่อนร่วมชุมชนไว้ การห้ามปรามและควบคุมจึงเป็นสิ่งจำเป็น และผู้เขียนมองว่าการให้ความหมายของสุราที่แตกต่างกันไปของคนหนึ่งคนอาจช่วยให้เราได้เห็นถึงประสบการณ์ของปัจเจกที่เข้าไปสัมพันธ์กับชุดความหมายของสุราที่ยังคง “กำกวม” อยู่ภายในสังคมนั่นเอง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เราได้เห็นความหมายของสุราที่เกิดขึ้นในระบบวัฒนธรรมของผู้ป่วย การให้ความหมายเหล่านี้อาจไม่ได้เกิดขึ้นมาในอาณาบริเวณที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน (ผู้ป่วย) กับ สุรา ที่ผู้ป่วยให้ความหมายว่า สุราเป็นเครื่องผ่อนคลายอารมณ์ทั้งในยามสุขและยามทุกข์เท่านั้น หากแต่การให้ความหมายของสุรายังเกิดขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง คน กับ คน หรือผู้ป่วยกับผู้อื่นๆ ทั้งระนาบเดียวกันและต่างระนาบกันด้วย ทั้งนี้ความหมายของสุราในลักษณะดังกล่าวยังกินความไปถึงการปฏิสัมพันธ์กับภาคธุรกิจหรือร้านขายสุราในชุมชนที่มี

บทบาทเป็นทั้ง “ผู้ค้า” ซึ่งมีวิธีการจำหน่ายที่หลากหลายเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงการดื่มสุราได้ง่ายขึ้น และในบางกรณีก็เป็น “ผู้คุม” การดื่มสุราของคนในชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

ชุดความหมายของการดื่มสุราที่มีลักษณะไม่แน่นอน ก็เป็นตัวชี้วัดที่ดีถึงความ “กำกวม” ของภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมของสุรามีทั้งในแง่บวกและแง่ลบ จากปฏิบัติการต่างๆ ที่ไร้ความยุติธรรม ทำให้ผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังต้องทนทุกข์ทรมานและเจ็บป่วยโดยไม่จำเป็นท่ามกลางความอันตรายและความเสี่ยงต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการมีสุราอยู่ในชุมชนอย่างแพร่หลาย ด้วยการควบคุมสุราที่อ่อนแอ การรักษาที่ผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังเป็นเพียงชายขอบในคลินิกรุ่งอรุณ รวมถึงการมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องและเอื้อให้เกิดวาระการดื่มสุราที่มากจนเกินขนาดขึ้นทั้งในพิธีกรรม งานเฉลิมฉลอง และในชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังในคลินิกรุ่งอรุณต่างต้องปฏิสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมของสุราที่เกิดขึ้นในโลกทุนนิยมเสรี ซึ่งผู้เขียนจะได้ชี้ให้เห็นถึงภาพความเสี่ยงต่างๆ ผ่านชีวิตผู้ป่วยพิษสุราเรื้อรังที่เกิดขึ้นจากเรื่องเล่าความเจ็บป่วยของพวกเขาในบทต่อไป